

Työttömien Keskusjärjestö: Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote 100) VN/20323/2020

Sosiaali- ja terveydenhuolto Hyvinvointialueesta annettavalla lailla ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaille sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuu siirretään vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja osaltaan HUS-yhtymä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiosta, järjestämisestä, tuottamisesta, valvonnasta ja ohjauksesta säädetään jatkossa muun muassa hyvinvointialueesta annettavassa laissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislainsäädäntöön tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen Uudellamaalla annettavassa laissa.

Työttömien Keskusjärjestö katsoo väestön yhdenvertaisuuteen liittyen, että sote-uudistuksessa on selkeästi huomioitava heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja pitkäaikaistyöttömien palvelutarpeiden erityispiirteet. Uudistuksen kärkenä tulee olla sosiaalisen ja terveydellisen eriarvoisuuden kaventaminen eri ihmisryhmien välillä. Väestöryhmien välisiä hyvinvointieroja tulee tarkastella kaikilla osa-alueilla: elinoloissa, terveydessä sekä koetussa hyvinvoinnissa.

Tutkimusten mukaan hyvinvointierot ovat pitkälti tulosidonnaisia. Köyhyyttä kokevilla ja matalan tulotason omaavilla henkilöillä on selvästi enemmän sairauksia ja toimintakykyongelmia kuin hyvätuloisemmilla. Silti he käyttävät terveyspalveluita muita vähemmän. Syitä tähän ovat mm. työttömien tietämättömyys oikeuksistaan palveluihin sekä puutteelliset taidot niihin hakeutumisessa. Monikaan pitkäaikaistyötön ei omista tai osaa käyttää digitaalisia välineitä tai palveluita esimerkiksi sähköinen ajanvaraus tai terveystarkastus tai verkossa täytettävät esitietolomakkeet.

Riippumatta hallintorakenteesta terveyspalvelujen oikeudenmukainen jakautuminen ja sosiaalinen hyvinvointi tulee olla sote-uudistuksessa kaikkien kansalaisten oikeutena myös haavoittuvimmassa asemassa olevilla. Tärkeää on perustason palveluiden turvaaminen ja joustavoittaminen sekä ennalta ehkäisevän työn tehostaminen.

Lakiesityksen mukaan hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta vain noin 1 % perustuisi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Osuutta tulee korottaa merkittävästi. Ennaltaehkäisyyn ja hyvinvointiin panostaminen tuo säästöjä toisaalla sote-menoissa. Ennaltaehkäisevien ja hyvinvointia edistävien palveluiden järjestämisen tulee kuulua sekä hyvinvointialueiden että kuntien toimialaan.

Työttömien palvelupolut kuntoon

Tutkimustieto sekä Työttömien Keskusjärjestön Terveystietä-hankkeen monen vuoden ajalta tekemät havainnot työttömyyden kentältä kertovat, että pitkäaikaistyöttömät ovat sairaampia kuin muu väestö.

Nykyinen suuntaus palveluiden sähköistämisessä sekä etäpalveluihin siirtymisessä lisää heikoimmassa asemassa olevien asemaa ja eriarvoisuutta. Siksi sote-uudistuksessa tulee huolehtia, että kaikilla kansalaisilla on yhdenvertainen mahdollisuus tiedonsaantiin eri tietolähteissä ja kanavissa. Mahdollisuus saada kasvokkaista, henkilökohtaista palvelua kaikilla sosiaali- ja terveystieteiden järjestelmään liittyvillä tasoilla tulee sisällyttää lainsäädäntöön.

Pitkäaikaistyöttömien ja muiden heikommassa asemassa olevien palveluiden tulee muodostaa joustavia kokonaisuuksia, jossa asiakas saa tarvitsemansa avun ja tuen hallinnonalasta riippumatta. Jotta monialaisuus ja joustava tiedonkulku aidosti toteutuisi ja hallinto- ja organisaatorajat ylittävä yhteistyö onnistuisi, tulee tietosuojan ja -järjestelmiin liittyvät esteet selvittää ja purkaa, jotta asiakkaita osataan ohjata tarkoituksenmukaisiin palveluihin.

Työttömien Keskusjärjestö katsoo, että lainsäädännössä tulee turvata työttömien oikeus maksuttomaan terveystarkastukseen ja sekä siihen liittyviin lisäselvityksiin ja -hoitoihin työttömän toiminta- ja työkyvyn säilyttämiseksi. Tarveselvityksen jälkeen asiakkaalle tulee järjestää tarvittavaa kuntoutusta ja muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita samanaikaisesti.

Kolmas sektori tulee kiinteästi integroida osaksi palvelurakennetta ja hyvinvointialueiden ja kuntien tulee huomioida järjestölähtöiset palvelut hankinnoissaan. Palveluiden tulee olla lähellä asukkaita. Mikäli palveluihin on pitkä välimatka, jäävät ne helposti käyttämättä.

Helsingissä 26.2.2021

Työttömien Keskusjärjestön puolesta,
Jukka Haapakoski
Toiminnanjohtaja
jukka.haapakoski@tyottomat.fi
+358 50 577 2580